

Pozsony, 1969. június 8. Beszámoló a Hét című hetilapban a Csehszlovákiai Magyar Nyelvművelő és Nyelvjáráskutató Társaság május 23-i megalakulásáról.

Megvalósul a Csemadok programja
MEGALAKULT A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAR NYELVMŰVELŐ ÉS NYELVJÁRÁSKUTATÓ
TÁRSASÁG

Az elmúlt napokban a csehszlovákiai magyarság rövid sajtóhír formájában értesült a Csehszlovákiai Magyar Nyelvművelő és Nyelvjáráskutató Társaság megalakulásáról.

Mielőtt azonban erről a Társaságról részletesen szólnánk, szükségét érezzük kitérni a CSEMADOK programjának idevonatkozó részeire. Annál is inkább, mert a X. rendkívüli országos közgyűlés (1969. márc. 17–18) óta szinte elenyésző számú írás jelent meg a programról s megvalósításának módjáról. Hibának és mulasztásnak kell elkönyvelnünk ezt a sajnálatos tény, mert a CSEMADOK programja nem csupán szűk rétegekhez, hanem az egész tagsághoz, sőt az egész csehszlovákiai magyarsághoz szól. Megvalósítása tehát nem képzelhető el legszélesebb társadalmi rétegeink aktív munkája nélkül. Ezt a munkát viszont serkenteni kell. Népszerűsíteni kell e program megvalósítását, rá kell mutatnunk a rendszeres tevékenység eredményei folytán kialakuló előnyökre, amelyek a csehszlovákiai magyar nemzetiség életére, fejlődésére pozitív befolyást gyakorolnak és elősegítik az egyenjogúsítás folyamatát. Egyszóval mozgósítanunk kell a Csemadok tagságát az elfogadott program tételeinek gyakorlati megvalósítására, hogy ez az annyit vitatott, haladó szellemű, jelentős dokumentumunk ne maradjon csak írott szó.

A program II. fejezete³⁵³ – amely a tudományos, szellemi és művészeti élettel foglalkozik – kimondja: „Ahhoz, hogy szellemi életünk és egyúttal társadalmi struktúránk szerves egészet alkosson, meg kell teremtenünk a csehszlovákiai magyar tudományos és művészeti életet, a legmagasabb szellemi tevékenység szervezett formáit... szellemi életünk fejlettségi foka ma már megköveteli – a Szlovák Tudományos Akadémia keretén belül – egy nemzetiségi tudományos kutatóintézet létrehozását. Ennek szorgalmazása mellett szövetségünk tudományos társaságok létrehozásával kívánja e munkaszakasz kiépítését meggyorsítani és később munkáját támogatni.” A továbbiakban négy társaság létrehozásának szükségességét említi, történelmi, szociológiai, nyelvészeti és néprajzi társaságét, amely a Csemadok keretei között ugyan, de önálló egységként tudományos igényű vizsgálódást és felmérést végezne a maga szakterületén, nemzetiségi életünk szükségleteinek megfelelően.

A Csemadok szervezeti szabályzata – amelyet szintén a X. rendkívüli országos közgyűlés fogadott el – ezzel kapcsolatban leszögezi, hogy a Csemadok szervei és szervezetei a feladatok teljesítésére többek között: „Szakbizottságokat, előadói testületeket, tanácsadó csoportokat, tudományos és kulturális társaságokat létesítenek; szociológiai felméréseket és néprajzi gyűjtéseket végeznek.” (III. fejezet 5.)

353 Valószínűleg elírás: a program III. fejezetéről van szó.

A Csemadok két fontos dokumentuma tehát megteremtette a tudományos társaságok megalakulásának alapvető elvi feltételeit. Ezek közül az első most nemrég, 1969. május 23-án alakult meg.

A két éve létező csehszlovákiai magyar nyelvűvelő mozgalom³⁵⁴ tevékenysége szolid alapot teremtett a Társaság megalapításához. Itt a Csemadok KB mellett működő nyelvészeti szakbizottságra gondolunk, amely néhány szakcsoportjának kisebb-nagyobb eredménnyel folytatott tevékenysége a magyar nyelvűvelés és nyelvjáráskutatás kezdetét jelentette Csehszlovákiában. Erre az alapra építve ezen a szakterületen vált a legreálisabbá a Csemadok programjában kitűzött feladatok egyikének megvalósítása.

A nyelvűvelő szakbizottság a Csemadok X. rendkívüli országos közgyűlése után mindjárt létrehozta a Társaság megalakulását előkészítő bizottságot. Az előkészítő bizottság, kiindulva a Csemadok alapdokumentumaiból, kidolgozta a Csehszlovákiai Magyar Nyelvűvelő és Nyelvjáráskutató Társaság szervezeti szabályzatát, amelyet az alakuló közgyűlés elé terjesztett. Ezek szerint:

a Társaság szervezi és irányítja a csehszlovákiai magyar nyelvűvelő és nyelvjáráskutató tevékenységet,

gondoskodik tagjainak és munkatársainak szakmai továbbképzéséről, munkájuk eredményeinek megőrzéséről és közkinccsá tételéről,

együttműködik a Szlovák Tudományos Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia megfelelő intézményeivel, valamint a hasonló jellegű intézményekkel és társaságokkal (II. §.)

A Társaság a következő szakcsoportokban fejti ki tevékenységét:

Sajtónyelvi csoport

Terminológiai és helyesírási csoport

Nyelvi-nevelési csoport

Beszélt nyelvi csoport

Ismeretterjesztő csoport

Dialektológiai csoport

Toponímiai csoport

Összehasonlító nyelvi csoport

Újabb szakcsoportok alakításáról a Társaság közgyűlése dönt. (III. §.)

A közgyűlés kisebb kiegészítésekkel jóváhagyta a szervezeti szabályzatot és ezzel megalakult a Csehszlovákiai Magyar Nyelvűvelő és Nyelvjáráskutató Társaság. Ezután került sor, titkos választások alapján, a Társaság vezetőségének megválasztására. A Társaság vezetőségének összetétele a következő: elnök Dobos László, társelnök dr. Sima Ferenc, tudományos titkár Jakab István. A vezetőség további tagjai: Balog Márta, Bertók Imre, Fukári Valéria, Mircz Károly, Teleki Tibor, Zeman László, dr. Zsilka Tibor.

A Társaság szervezeti szabályzatának I. §-a leszögezi, hogy a „Társaság a Csemadok Központi Bizottsága mellett működik”. Azonban, mint ahogy azt Szőke József, a Csemadok KB vezető titkára, az alakuló közgyűlésen elmondott megnyitójában is hangsúlyozta: a Csemadok KB szervei a Társaságot autonóm egységként ismerik el és a Csemadok KB a Társaságot működésében anyagilag és erkölcsileg is támogatja.

354 A csehszlovákiai magyar nyelvészek 1967 októberében Kassán megrendezett első országos találkozóján, a Kazinczy Nyelvűvelő Napokon megfogalmazott kezdeményezés alapján 1967 decemberében alakult meg a Csemadok KB Nyelvűvelő Szakbizottsága.

A Társaság megalakulása szerény keretek között történt, minden fölösleges szólam és propaganda-hadjárat nélkül. Jó példa ez a Csemadok többi munkaszakaszának tevékenységéhez is. A kivívott jogokkal élni kell tudni és ki kell használnunk az eddig törvényesen adott lehetőségeinket. Csak az elért jogokkal való élés után tudunk továbblépni, csak ez után lehetséges nemzetiségi jogainknak igényeinkhez mértén való kiteljesedése. Szívós, kitartó munkára van szükség ahhoz, hogy eddigi munkánk eredményeit a gyakorlati életben falvakon, járásokban is gyümölcsöztethessük. Programszerűen fejleszteni kell kultúránkat, ápolni kell nyelvünket, fokozni kell népművelési tevékenységünk intenzitását. Ezeknek és a többi programba foglalt feladatoknak megvalósítása szükségessé teszi minden Csemadok-tag aktív munkáját és fegyelmezett, határozott, öntudatos kiállást követel meg.

VARGA SÁNDOR

Hét, 1969. június 8. 11. p.

97

Pozsony, 1969. július 21. A nemzetiségi alkotmánytörvény végrehajtásával kapcsolatos politikai irányelveknek a szlovák kormány Nemzetiségi Tanácsa által kidolgozott és a legfelsőbb politikai szervek elé terjesztett tervezete.

N Á V R H
p o l i t i c k ý c h z á s a d
realizácie ústavného zákona zo dňa 27. októbra 1968 č. 144/1968 Zb.
o postavení národností v SSR.

Po roku 1948 sa postupne vytvárali a v praxi uplatňovali nové zásady a princípy politiky KSČS a socialistického štátu voči národnostiam. Aj v súvislosti s orientáciou na riešenie slovenskej otázky sa pozornosť komunistickej strany a štátu vo vzťahu k menšinouj problematike presunula v tomto období na Slovensko, kde počet a spoločenská váha národností boli oveľa väčšie než v českých krajoch.

V snahe riešiť postavenie maďarskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti boli prijaté opatrenia a uznesenia KSČS, KSS, štátnych orgánov a organizácií Národného frontu. Dotýkali sa problematiky kultúrneho, a spoločensko-politického postavenia príslušníkov národností ako občanov, ich jazykových práv, otázok sociálnych, hospodárskych, kultúrnych, školských a pod.

Pri riešení národnostnej otázky sa vďaka socialistickým premenám na Slovensku dosiahli mnohé pozitívne výsledky. Došlo k odstráneniu mnohých deformácií, ktoré zdedil čs. socialistický štát z povojnového obdobia 1945 – 1948. Vytvorili sa základné predpoklady pre zblížovanie národností so slovenským národom.

Vo svojom základe progresívny proces riešenia národnostnej otázky neobišiel sa však ani bez chýb a nedostatkov, ktorými bol poznamenaný spoločensko-politický život